

overených alebo diskusiu podporujúcich poznatkov, ktoré môžu rozšíriť vlastné poznanie či formovať schopnosť konštruktívnej diskusie. A to je aj zámerom Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV.

Silvia Dončevová

Za Ludwigom von Friedeburgom

17. mája 2010 zomrel vo Frankfurte nad Mohanom vo veku 85 rokov **Ludwig – Ferdinand von Friedeburg** (narodil sa 21. mája 1924 vo Wilhelmshavene, SRN), významný nemecký pedagóg a sociológ. V šesťdesiatych rokoch, v počiatkoch rozvoja slovenskej sociológie mládeže a výchovy, sa skupina začínajúcich sociológov okolo prof. Macháčka a doc. Suchého orientovala nielen na poľskú sociológiu, ale i na iných autorov. Z tých u nás menej prístupných autorov to bol práve Ludwig von Friedeburg, ktorého dielom *Jugend in der modernen Gesellschaft* (Kiepenheuer & Witsch, Köln 1965) sa nejeden z nás nadchýnal. No nielen z hľadiska sociológie mládeže, ale aj z hľadiska sociológie výchovy, osobitne na vysokých školách vyoral Ludwig von Friedeburg brázdu, ktorá mnohých z nás poznačila na dlhé roky v snahe pokúsiť sa o podobnú reflexiu v podmienkach SR. Jeho kniha *Student und Politik. Eine soziologische Untersuchung zum politischen Bewußtsein*

Frankfurter Studenten (Luchterhand, Neuwied 1961) nám ukázala, ako možno kriticky pristúpiť k empirickému skúmaniu vysokoškolskej mládeže a dodnes môže byť príkladom postupu v našich podmienkach. Ako uvádza L. Macháček, do diskusie o mládeži v tomto období zasiahli aj publikácie zahraničných autorov Flitner, H., Schelsky, S. N., Eisenstadt, G. ako aj L. Fischer, A. Wurzbacher, F. Friedeburg (Mládežnícka politika a sociológia mládeže v procesoch európskej integrácie. In: Slovenská politologická revue číslo 1, ročník VIII, 2008, s. 34-50).

V roku 1970 sa stal Ludwig von Friedeburg ministrom v hesenskej vláde kompetentným pre školstvo, výchovu a vzdelávanie. Jeho úsilie o rovnosť príležitostí prostredníctvom vzdelávania a kritika vetvenia vtedajšieho školského systému, ako i koncepcia tzv. Gesamtschulen narážali na veľký odpor. Jeho snahou bolo umožniť vzdelávanie aj mládeži z menej podnetného sociálneho prostredia. Dnes by sme v terminológii sociálneho a kultúrneho kapitálu povedali, že to bolo úsilie o prekonávanie rozdielov, ktoré zdôrazňuje Pierre Bourdieu, a úsilie prispieť k chápaniu vzdelávania v zmysle teórie Coleman a Putnama. Viacerí autori konštatovali, že von Friedeburg predbehol svoju dobu a jeho reformy prišli „príliš skoro“.

Ludwig von Friedeburg sa stal riaditeľom Frankfurtského inštitútu pre sociálny výskum, ktorý viedol až do roku 2001. Nadviazal na myšlienky Maxa Horkheimera, spoluautora tzv. *kritickej teórie*. Táto teória, inšpirovaná Heglom, Marxom a Freudom, známa aj ako frankfurtská škola, považovala za svoju hlavnú úlohu kritickú analýzu vtedajšej spoločnosti, odhaľovanie mechanizmov jej panstva a moci vrátane výchovy a vzdelávania. Patrílo k nim aj odhaľovanie „falošnej“ ideológie s cieľom vytvoriť spoločnosť zrelých a svojprávnych ľudí, v čom nemohlo absentovať riešenie otvorených otázok výchovy a vzdelávania. Významnú sprostredkovateľskú rolu pri stabilizácii spoločenskej moci pripisovali rodinnej socializácii (rodina ako „psychosociálna agentúra“), masmédiám a kultúre. I keď jestvujú ku *kritickej teórii* nemalé výhrady, sú to otázky, ktoré u nás ešte i dnes v rozvoji pedagogiky zaostávajú, najmä v jednostrannom uprednostňovaní rozvoja tzv. školskej pedagogiky pred ostatnými sférami života spoločnosti, ako by pedagogika bola výlučne vecou školy.

Vo svojej funkcii kládol Ludwig von Friedeburg osobitný dôraz na politiku vzdelávania, v ktorej presadzoval ľavicové myšlienky Teodora Adorna, ktorému bol až do svojej smrti veľmi blízko. I dnes je Ludwig von Friedeburg považovaný za pioniera a tvorca cesty, ktorá viedla k uskutočneniu myšlienky rovnosti vzdelávacích príležitostí pre všetkých a ktorá sa nám dnes zdá už takmer samozrejmosťou. V uvedenom období to také vôbec nebolo. Nezanedbateľné sú aj aktivity von Friedeburga v kreovaní Nemeckého inštitútu medzinárodného pedagogického výskumu (Deutsche Institut für Internationale

Pädagogische Forschung, v skratke DIPF, vznikol ešte v r. 1951), ktorý je stále významným článkom na pôde výskumu vo výchove a vzdelávaní. Ťažiskom jeho pozornosti sú informácie o vzdelávaní a jeho kvalite v školstve (Bildungsinformation und Qualität im Bildungswesen). Ústav patrí k významným účastníkom projektu komparatívneho výskumu kvality vzdelávania PISA.

Jadrom vzdelávacej politiky Ludwiga von Friedeburga sa stali:

- Prestavba 5. a 6. triedy na charakter stupňa vzdelávania s presahom školskej dochádzky.
- Prestavba všetkých ďalších postupných ročníkov základnej školy do podoby tzv. Gesamtschulen (základná škola rovnaká pre celú školskú populáciu).
- Nová koncepcia obsahu vzdelávania predmetu nemčina (nie nemecký jazyk) a Gesellschaftskunde (obdoba súčasnej občianskej výchovy). Významné zmeny sa uskutočnili i vo vyučovaní matematiky.

Von Friedeburg sa narodil ako syn admirála von Friedeburg, v roku 1945 bol účastníkom kapitulácie nemeckej brannej moci v zastúpení vojnového námorníctva. Navštevoval školy v Königsbergu, Berlíne a Kiele. Študoval matematiku, fyziku, filozofiu, psychológiu a sociológiu, svoje štúdiá ukončil v r. 1952 na univerzite vo Freiburgu. V r. 1954 sa stal na tejto univerzite asistentom, neskôr riaditeľom Inštitútu sociálnych výskumov (Institut für Sozialforschung) vo Frankfurte, známeho najmä vydávaním *Frankfurter Beiträge zur Soziologie*. V r. 1969 sa stal členom hesenskej vlády (Kulturminister). V r. 1994 bol vyznamenaný Goetheho medailou. V r. 2001 sa von Friedeburg vzdal vedenia Inštitútu, jeho aktívnym spolupracovníkom však zostal až do svojej smrti.

V mene všetkých tých, ktorí sa podieľali na počiatkoch rozvoja sociológie výchovy a sociológie mládeže na Slovensku a čerpali z diela Ludwiga von Friedeburga, vyslovujem uznanie a obdiv nad jeho životom a dielom, ktoré trvale zostane v našej pamäti.

Peter Ondrejko